

Научни скуп

„ОСНИВАЊЕ И РАЗВОЈ КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ МАКЕДОНИЈЕ“
одржан у Скопљу 1, 2. и 3. новембра 1979. године

Симпозијум под горњим називом организовао је ЦК СКМ, а отворио га је Љупче Арсов, председник организационог одбора. Он је, поред осталог, рекао да је циљ скупа да продуби и прошири научна сазнања о битним догађајима, процесима, деловању и развоју КПМ, који су непосредно везани за општу борбу за извојевање националне и социјалне слободе, као и савремено конституисање македонског народа у оквирима социјалистичке самоуправне заједнице Југославије. Затим је присутне поздравио председник Председништва ЦК СКМ Ангел Чемерски.

На скупу је поднето 51 саопштење, од којих је велики број био посвећен оснивању, деловању и развоју КПМ. Уводно саопштење Љупча Арсова носило је назив „Стварање и развитак Комунистичке партије Македоније“. Славка Фиданова је поднела реферат о КПЈ у Македонији од 1929. до априлског рата. О развоју битољске организације КПЈ и утицају ПК КПЈ за Македонију на њу говорио је Трајче Грујоски, а Боро Митровски о помоћи ПК КПЈ у сређивању партијске организације у Македонији почетком НОВ до новембра 1941. Страхил Гигов је описао формирање КПМ. О формирању и активности обласних комитета КПМ саопштење је написао Владо Ивановски. Велимир Брезовски је поднео реферат о организационој и политичкој ситуацији КПЈ за Македонију у време оснивања КПМ. Вићентије Ђорђевић је говорио о значају формирања националних партија у оквиру КПЈ, посебно се задржавајући на III и IV земаљској конференцији. О организационом развоју и саставу партијских организација КПМ у периоду социјалистичке изградње НРМ до 1954. реферат је поднео Лазар Лазаров. У дискусији о рефератима о КПЈ у Македонији односно КПМ узело је учешћа више присутних: Ф. Филипич, Р. Бајалски, С. Фида-

нова, Б. Андрејевић, Р. Џунов и Вера Ацева.

Више реферата било је посвећено националном питању и КПЈ, односно КПМ, као једном од кључних питања, међу њима и реферати: Пера Дамјановића и Душана Лукача. Владо Картов је говорио о значају IV земаљске конференције за израстање КПЈ у руководећу снагу македонског национално-ослободилачког покрета. Данчо Зографски је у свом раду обрадио проблем формирања КПМ и македонско национално питање. „Турска народност као субјекат класно-националне политике КПМ“ било је саопштење Мустафе Карахасана. Масар Кодра је говорио о КПМ и народностима 1939—1941. Душко Поповски је приказао нека документа БКП о македонском питању, од којих су многа до сада била непозната. Радоје Пајовић је поднео саопштење о ставу црногорских комуниста према македонском питању од 1919. до 1941. Он констатује да су начином уједињења изневерене тежње црногорског народа. Црногорске радне масе су поздравили победу комуниста на изборима за скупштину и општине у целој земљи, па и Македонији. У Цетињу су организоване манифестације. Пајовић је свој рад поделио на три периода и осврће се на одлуке земаљске конференције КПЈ које прихватају и комунисти Црне Горе. Јуре Перовшек је описао став словеначких комуниста према питању македонског народа 1923. године. У свом реферату Иван Јелић је приказао став КПХ према национално-ослободилачком покрету македонског народа од 1937. до 1941. год. И у дискусији о улози КПМ у решењу македонског питања учествовало је више присутних: Т. Кутуреџ, Д. Ташковски, Д. Бојановски и О. Ивановски. О националном питању у вези с аграрном реформом између два рата и развоју КПЈ у вези с тим говорио је В. Бурзовски. И. Перић се осврнуо на став како буржоизије тако и југословенских

комуниста на македонско питање. О македонском националном питању су такође дискутовали и Д. Бојановски, Х. Андоновски, П. Дамјановић, В. Картов, И. Катарџијев, В. Вуча, Р. Кончар, О. Ивановски и М. Карахасан.

О радничкој класи су поднета три реферата. Босиљка Јањатовић је говорила о претварању реформистичких синдиката у изразито радничку организацију. КПЈ и синдикални покрет Македоније 1937—1940. било је саопштење Милица Тодоровског. Милица Бодржић је говорила о улози и држању радничке класе у ослободилачком рату и социјалистичкој револуцији 1941—1945. И о омладини су била поднета три саопштења. Војо Рајчевић је приказао македонску револуционарну интелектуалну омладину на Загребачком свеучилишту између два рата. Мирољуб Васић је говорио о револуционарно демократском покрету у Македонији у време припрема за револуцију 1937—1941. Петар Качавенда је описао младу генерацију у ослободилачкој борби. Александар Христов је говорио о КПМ као легалном представнику виталних националних интереса македонског народа у револуцији 1941—1945. О Партији као мобилизатору македонског народа и народности саопштење је поднео Михаило Апостолски. Лазар Мојсов је говорио о међународном положају НОВ Македоније, а Новица Вељановски о ставу КПЈ (КПМ) према питању народне власти у току НОВ 1941—1944. Комунистичка партија Македоније и развој војне организације НОР-а и револуције 1941—1942. у Македонији било је саопштење Петра Пепељуговског. Ристо Томовски је говорио о облицима отпора до почетка оружаног устанка (април—октобар 1941). Лазар Попларзов је описао КПМ и НОВ македонског народа у Егејском делу Македоније. Т. Сигејски је говорио у вези са рефератом Попларзова о борби македонског народа у Егејском делу Македоније, а Наум Пејов о облицима сарадње између ослободилачког покрета Југославије и Грчке као значајном фактору за развој отпора у Егејској Македонији у току НОВ на Балкану.

Марија Јовановић је приказала прогоне просветног кадра, нарочито учитеља. Милутин Фолић је поднео саопштење о листу *Социјалистичка зора* који је излазио на српском и турском и везама КПЈ у Македонији и КПЈ на Косову и Метохији 1919—1921. Хранислав Ракић је описао везе и сарадњу партијске организације и револуционарних снага јужне Србије и северне Македоније 1941—1944. У вези са Ракићевим рефератом говорила је Ј. Чаловска. „Јавност у Црној Гори 1941—1945. о НОП у Македонији“ био је реферат Зорана Лакића. Он дели јавност на квислиншку која се брзо и лако одрекла Македоније и на револуционарну која пише о успесима у борби у свим крајевима па и у Македонији. Појављују се текстови који систематски говоре о борби македонског народа. Партизанска штампа уочава да ослободилачка борба Македоније носи међународну компоненту.

Никола Живковић је поднео реферат о партијско-политичком раду-покрету отпора југословенских комуниста и антифашиста у затворима и концентрационим логорима у другом светском рату. О судским процесима у Македонији 1941—1944. говорила је Галена Куцуловска. Свето Шкарић је написао саопштење „КПМ у стварању основа социјалистичког развоја Македоније и одбрани независности земље“, а Бранко Петрановић о оснивачком конгресу Народног фронта Југославије одржаном 5—7. VIII 1945. године.

У завршној речи Љупчо Арсов је рекао да се дошло до нових сазнања, да су изнете нове чињенице и аргументи о многим битним питањима историје КПМ, а отворен је и низ нових питања која наша историографија није довољно расветлила.

Несумњиво је да су резултати скупа веома плодни и богати. Реферати са њега биће штампани и обогатиће нашу историографију. Ипак се осећа недостатак посебних саопштења о интелигенцији и селаштву Македоније у разматраном периоду стварања и деловања КПМ. Међу интелектуалцима су комунисти имали широког ослонца између два светска рата и током прве две године ослобо-

дилачке борбе, а 1943—1944. нарочито међу сељаштвом као најмасовнијим делом становништва. Несумњиво је исправно и схватање М. Кодре које је он изнео у дискусији да је штета што нема реферата о КПМ и суседних комунистичких партија, нпр. КП

Албаније с којом су од 1941. до краја рата односи солидни. Сарадња је још већа 1943—1944. и има заједничких војних акција, као напр. напад на Дебар 1. VIII 1944. у коме учествује и 1. албанска бригада.

Милица Бодрожич